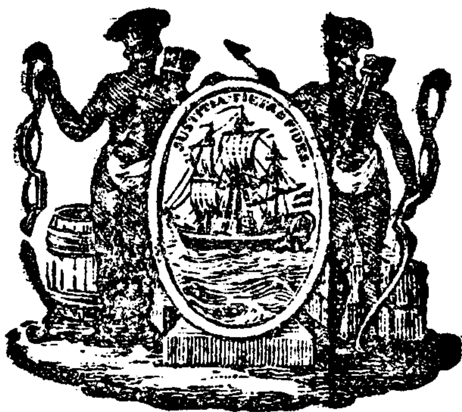
A°. 1835. N°. 92.

SURINAAMSCHE Courant. LETTERKUNDIG Dagblad.

Dingsdag den 17den November.

PARAMARIBO.

DE KLEEDERMAKERSGEZEL EN DE MILLIONAIR.

In het jaar 1780 begaf zich een kleedermakersgezel, welgemoed en rustig, met zijn ransel op den rug, alleen, uit zijn klein dorpje *Kippenheim* bij *Lahr*, de wijde wereld in, om op zijn beroep te reizen door Zwitserland, Frankrijk en Engeland, en nimmer is hij terug gekeerd. Den 17den Nov. 1832 stierf aan de Fransche oevers der Middellandsche zee, in een allerprachtigst paleis te Hijéres, de Vrijheer GEORGE STULZ VAN ORTERBERG, bezitter van millioenen, ten grave geleid door al de burgers der stad, tot welke zich met deelneming alle vreemdelingen wendden, die daar eene gezonde lucht kwamen genieten; gezegend door allen in zijn oud en nieuw vaderland, die zijne weldaden hadden ontvangen; betreurd door alle hulpbehoevenden en ongelukkigen, die bij zijn lijk voor de eerste reize weder weenden en honger leden. Op zijn lijkkleed lag de Vrijheers staf en de Ridderorde van den Zähringer Leeuw (1), en daar nevens zeer eenvoudig eene naald en schaar, want de kleedermakersgezel en de millionair waren dezelfde. STULZ wist zich te Londen, door zijne geschiktheid en bekwaamheid, van een onbeduidenden kleedermakersgezel, weldra te verheffen tot een kleedermaker van de mode en tot een onontbeerlijk man bij GEORGE IV en deszelfs hof, en in 30 jaren had hij *met naald en schaar* zoo veel gewonnen, dat hij, onafhankelijk, naar het zuiden van Frankrijk toog, en om zijner gezondheids wil zich vorstelijk te Hijéres nederzette. Eene speculatie in papier vergroote, na den val van NAPOLEON zijn vermogen dubbel. Dit gaf hem nu des te meer aanleiding en gelegenheid, om aan zijne zucht tot weldadigheid te voldoen. De Protestantsche kerk te Marseille, het Bijbel Genootschap, de bronnen te Hijéres, het gedenkteeken voor MASSILLON, dat däár is, het orgel der Roomsche kerk, het gasthuis bestaan deels geheel, deels voornamelijk door zijne mildadigheid. Doch hij vergat ook zijn oud vaderland niet. Zijne geboorteplaats *Kippenheim* ontving menigmaal van hem geene onbeduidende geschenken, ter ondersteuning der armen of tot eigen weldadige stichtingen, tot een gasthuis en eene kerk. In de laatste jaren besteedde hij echter voornamelijk zijn vermogen ten voordeele der Residentie, om eenige ondernomen instellingen van algemeen nut te ondersteunen, bijzonder het Polyrechnische Instituut, het Provenierhuis en het altijd nog op papier aanwezige weeshuis. De som zijner giften bedroeg in het geheel 363,400 franken. Ten teeken der Vorstelijke erkenning van zijne wezenlijke betrekking op zijn oud vaderland, benoemde de Groothertog hem tot Ridder van den Zähringer Leeuw, verhief hem een jaar daarna tot den Badensche adelstand, en gaf hem meer kleine bewijzen van zijne onderscheidene achting. In zijne geboorteplaats zal een gedenkteeken zijnen naam vereeuwigen. Door zijne daden heeft hij zich eenen onsterfelijken naam verworven, zoolang er arme grijsaards en wezen overblijven zullen.

(1) Zähringen is een Slot bij *Freiburg*.

GEVECHT TUSSCHEN EENEN AREND EN EENE WEZEL.

Eenige Schotsche maaijers zagen eens eenen Arend boven de hooge bergen, welke de naauwe vallei omringden, waarin zij zich bevonden. Spoedig bemerkten zij iets vreemds in het vliegen van dezen Arend. De hevige en bijna stuipachtige beweging zijner vlerken, de levendige vrees, welke hij scheen aan den dag te leggen; de steeds naauwere kringen, welke hij al stijgende beschreef; dit alles trok hunne bijzondere aandacht tot zich. Na eenigen tijd uit het gezigt verdwenen te zijn, zag men hem spoedig weder te voorschijn komen; doch in eene loodregte lijn en als willende de rigting naar den grond nemen. De snelheid van zijnen val werd slechts weinig vertraagd door zijne uitgebreide vleugels.

Zoodra de Arend op den grond was gevallen, schoten de maaijers en hunne kinderen toe, om zich van hem meester te maken of hem van nabij te beschouwen. Zij vermoedden, dat hij door eenen kogel getroffen was; maar niet gering was hunne verbazing, toen zij uit zijn ligchaam eene groote wezel met eenen zwarten staart zagen te voorschijn komen. Zij keerde zich om met de zorgelooze onbeschaamdheid, welke dit diertje kenmerkt, plaatste zich regt op hare achterpooten, kruiste hare voorpooten over haren muil, zag de maaijers eerst ter deeg aan, en verdween toen met de snelheid eens pijls naar een nabij gelegen boschje. Intusschen lag de koning der vogels dood en in zijn bloed zwemmende. Hij droeg volstrekt geen blijk van door eenen kogel getroffen te zijn, en ieder moest zich overtuigd houden, dat de wezel dezen koningsmoord gepleegd had. Zij had zich onder aan den buik des arends vastgehecht, die, in zijne pogingen om zich van haar te ontdoen, dezen verachtelijken en gevaarlijken vijand met zich naar de hoogte had genomen.

DE EDELMOEDIGE UITVINDER.

Een horologiemaker in het Neufschatelsche dorp Locle, met name JANNERET, vond eene machine uit, door middel van welke hij de onrusten aan de uurwerken, met zulk eenen spoed vervaardigde, dat hij in staat was, zijn werk ongelijk goedkooper te geven, dan eenig ander fabrikeur. Hoewel nu deze uitvinding hem groot voordeel kon aanbrengen, begreep hij echter, dat door dezelve andere arbeiders in hetzelfde vak, van hun brood beroofd zouden worden. Hij vernietigde daarom zijne machine, en werkt thans van des morgens vijf, tot des avonds tien ure, aan dezelfde uurwerken, die hij met zijne machine in tien of twintigmaal minder tijd in gereedheid had kunnen brengen.

Zoo offerde deze voortreffelijke man het geen hem rijkdom en gemak had kunnen aanbrengen, op, aan zijn begrip van hetgeen regt en billijk was. Dit vernietigen zijner uitgevonden machine, ofschoon zij niet meer bestaat, zal echter in de geschiedenis der uitvindingen even min vergeten worden, als 's mans edelmoedigheid en belangeloosheid.

DE MISDADEN TEGEN PERSONEN EN TEGEN GOEDEREN IN VERHOUDING TOT ELKANDER.

De gevangenissen der stad *Mexico* bevatteden den 9den Junij 1827, vijf honderd negen en zestig gevangenen. Van dezen waren er honderd acht en twintig wegens doodslag en moord; honderd wegens slagen en verwondingen in hechtenis genomen: dus bijna de helft der misdrijven was tegen personen gepleegd. Stelt men nu tegen over deze hoofdstad de misdaden, welke te *Parijs*, het zoo vaak geroemde middelpunt der beschaving, bedreven worden, dan vindt men in evenredigheid der bevolking minder aanslagen op personen, maar oneindelijk veel meer aanslagen op goederen gemaakt. Ziedaar dan de vrucht, welke eene beschaving, die niet tot den grond doordringt, maar slechts eene oppervlakkig vernis bijzet, pleegt te geven. De *drift* wordt gematigd, maar de *begeerte* gescherpt. De ruwe mensch, die te voren in blinde woede zijnen vijand vermoordde, leert berekenen, dat bloed geen genot noch rente geeft: hij spaart het leven zijns vijands, maar gaat en hem en ieder ander, bij wien hij dat genot meent te vinden, koelbloedig en listig van het hunne berooven. Dat 's menschen zedelijke inborst bij deze verandering geenszins in waarde wint maar wel verliest, leeren de meest verschillende opgaven van het gevangenwezen. Uit eene goed ingerigte gevangenis komen de misdadigers uit hartstogt bijna altijd verbeterd in de maatschappij terug, doch die uit belang misdadig werden, schijnen den trek naar het verbodene niet te kunnen beheerschen en men ziet ze vaak, na korte tusschenpoozen, in hunne droeve strafplaatsen terug voeren. Eindelijk wat betreft het verband der twee hoofdsoorten van misdrijven met de meerdere of mindere uitwendige beschaving, is ook dit eene op veeljarige ondervinding berustende opmerking: dat de misdaden uit belang, meer in groote steden, die uit hartstogt, menigvuldiger op het platte land voorkomen.

JONGLEURS IN LOUSIANA.

De meeste wilde volken van Louisiana hebben Jongleurs of kwakzalvers, die hunne zieken bijna allen op dezelfde wijze behandelen. Indien de zieke herstelt, worden zij goed betaald, doch wanneer dezelve sterft, loopen zij zelven groot gevaar, en dikwijls kost het hun zelfs het leven. Er is ook eene andere soort van Jongleurs, die niet minder gevaar loopen, dan deze kwakzalvers. Dit zijn zekere oude ledig-gangers, die, om hun huisgezin het noodige levensonderhoud te verschaffen, aannemen, naar men verlangt, regen of mooi weder te bezorgen. De wilden leggen zich zelven dikwerf tegen de naderende lente eene schatting op, om van deze gewaande toovenaars gunstig weêr voor den landbouw te koopen. Indien men regen verlangt, nemen deze toovenaars den mond vol water, en blazen daarmede door een riet, waarvan het eene einde even als een gieter met verscheiden gaten doorboord is, in de lucht, naar den kant, waar zij eene wolk ontdekken; ter zelfder tijd spelen zij met de eene hand op de chichikhoué, en ligten met de andere hand hunne buidel-

tot op, waarbij zij een afgrijselijk geschreeuw aanheffen en de volken uitnoodigen, de velden te komen besproeijen.

Indien men mooi weêr noodig heeft, klimmen deze toovenaars op het dak hunner woning, en bevelen de wolken voort te drijven. Wanneer de wolken verdwijnen, danken en zingen zij rondom hunne afgodsbeelden, en zwelgen den tabaksrook in, terwijl zij den hemel hunne pijpen aanbieden. Zoo lang dit werk duurt, onderhouden zij gewoonlijk eene strenge vasten. Als men verkrijgt hetgene zij beloofd hebben, worden zij goed beloond; doch indien het hun mislukt, moeten zij de hardste mishandelingen ondergaan, dikwerf zelfs worden zij onmeêdoogend ter dood gebragt.

GROOT ONDERSCHEID TUSSCHEN AFKOMST EN RANG IN ENGELAND.

Engeland wordt te regt gehouden voor het land der vrijheid en der ongelijkheid; er is geen volk, onder hetwelk de hooge rangen op zulk een afstand staan van het gemeen; waar men meer vreemde voorregten bezit, en die met meer hardnekkigheid verdedigt en met meer naijver geniet. De Engelsche Kerk maakt hierin alleen eene uitzondering; de toegang tot dezelve staat voor een ieder open, en derzelver meest uitstekenste waardigheden en rijkste bedieningen zijn dikwijls het deel van menschen der middel- zelfs der geringste klasse. Wij treffen in een Engelsch blad daar van de volgende stalen aan. — De Primaat of opperste Geestelijke van *Engeland*, de Aartsbisschop van *Canterburij*, is de zoon van een armen Predikant, de Bisschop van *London* stamt af van een Schoolmeester te *Norwich*; de Bisschop van *Durham*, de rijkste Prelaat in *Engeland*, is de zoon van een eenvoudigen londonschen winkelier. De Bisschoppen van *Winchester* en *Chester* zijns zoons van een Ondermeester van *Harrow*. De Bisschop van Barges is de zoon van een beroemden uitvinder van een heerlijke saus bij visch, wel bekend bij de lekkerbekken; en de Bisschop van *Exeter* heeft zijnen oorsprong van een lange reeks herbergiers van *Gloucester*. De Bisschop van *Bristol* is de zoon van een goudsmid te *London*; de Bisschop van *Bangor* van een Schoolmeester van *Wallingford*; de Bisschop van *Landaff* van een Dorps-Predikant; de Bisschoppen van *Lincoln*, *St. Asaph*, *Elij*, *Petersboroug*, stammen alle van geringe ouders af. Dit genealogisch tafereel is eene opmerkelijke bladzijde der kerkelijke geschiedenis van onze tijd.

IWAN DE IV.

IWAN DE IV, vond een bijzonder genoegen in wreedheden. Eens kwam er, terwijl hij aan tafel zat, een Woiwode bij hem, om hem zijn hof te maken, en wierp zich voor hem ter aarde neder, gelijk zulks de gewoonte was. De Vorst beantwoordde deze hulde op eene gruwzame wijze. » God zij met u," zeide hij, » mijn waarde Woiwode! gij zult een teeken ontvangen van mijne bijzondere genegenheid." Hierop nam hij spoedig een mes, en sneed den op den grond liggenden man een oor af. De onderdanige Woiwode stond geduldig op, bedankte den Czaar, voor het betoonde gunstbewijs, stortte de vroomste wenschen over hem uit en verwijderde zich.

KARAMSIN, vergelijkt IWAN DEN IV, met LODEWIJK DEN XI, van Frankrijk. Doch LODEWIJK beging zijne wreedheden uit vrees en angst, dwingelanden eigen, IWAN, omdat hij er vermaak in vond.

ZONDERLING VERANDERING.

In een Amerikaansch Dagblad, *De Schildwacht van Kanada* genoemd, leest men, dat het tooneelgebouw van Providence in de Staat Rhodo Island, zal worden veranderd, om te dienen voor eene Episkopale Kerk, en dat men de Schouwburg van Chattam, te New-York insgelijks in eene Bedehuis zal herscheppen.

DE FRANSCHE BOEKVERKOOPER.

In Parijs vindt men, naar de getuigenis van LE PELLETIER, Boekverkoopers, die lezen noch schrijven kunnen. Zulke onwetende menschen hebben echter de onbeschaamdheid, stoutweg over de waarde of onwaarde van letterkundige voortbrengselen hun oordeel te vellen. Eens zeide een hunner tegen een jongen armen schrijver: » Stel een handboek over de bakkers op", en toen de Schrijver hernam, dat hij van het bakken geene de minste kennis had, antwoordde de Boekverkooper onbeschaamd; » die hebt gij ook niet noodig; neem slechts eerst eene *Encijclopedie* in handen; onderzoek dan bij onderscheiden bakkers, zelfs bij uwen bakker, voeg er eindelijk teekeningen en beschrijvingen van eenige werktuigen bij, en het boek is gereed." Zoo worden in Frankrijk boeken gemaakt en schrijvers gevormd.

CHRISTENEN IN CHINA.

Naar de laatste telling zijn er in China 64,327 Christenen, 40 Chineesche en 14 Europeesche Priesters, 36 Jongens en 58 Meisjes scholen, een klein Seminarium, in St. Josephs Collegie te Macao, en een mede aldaar door den Eerwaardigen Abt CREMOT opgerigt instituut. Daarenboven vindt men te Paulo Penang een Collegie, dat door Fransche Geestelijken bestuurd wordt. In het zuiden van China, leefden onlangs nog zeven Bisschoppen, één Franschman en een Italiaan; doch het zoude geen wonder zijn, wanneer zij door hunnen Evangelischen ijver reeds hun hoofd verloren hadden.

GEBOORTE-, STERFGEVALLEN, ENZ.

Van den 1sten tot en met den 16den November zijn in de Burgerlijke Stand ingeschreven, als:

BEVALLEN: Maria Frederica Silos, dochter. — Abigael Cohen, Echtgenoot van David de Robles, zoon. — Judith Coster, Echtgenoot van Jacob Beer Monk, zoon. — Johanna van Bahd van Aa..., zoon. — Julianna Beitel, zoon. — Saratje van Kruger, dochter. — Elisabeth van Dove Henriette Harke, dochter.

OVERLEDEN: Agathe van Liack, oud 45 jaren. — De vrije Agrepina van Plantaadje Klein Lunenburg, oud 100 jaren. — Johanna Wilhelmina Gelletina van Dure, oud 11 maanden. — Anton Sorel, oud 76 jaren. — Louise Jacoba Maria, dochtertje van den WelEerw. Heer J. Critee en Mevrouw Catharine Louise Gijswijt, oud 3 maanden. — Marius Benjamin Sanches, oud 3 jaren. — Hendrik Goeman Heeres Middel, eerste Stuurman, aan boord van het Koopvaardij-Schip *Elisabeth*, oud 29 jaren. — Hendrik Goudman, oud ruim 37 jaren. — Antoinetta Sophia Ferrand, oud 43 jaren. Apolonia van Samson, oud na gissing 76 jaren. — Nelly van Reijziger, oud 77 jaren en 3 maanden.

LEVENLOOS GEBOREN: Regina van Boner, Vrouwelijk Geslacht.

ADVERTENTIEN.

(41182) *TRANSPORTEN.*

Den 2den November 1835. JOHAN CASPAR HARTMAN, aan J. H. STEEKDOORN, van het Huis en Erf aan de *Weidestraat*, Lr. D. Nº. 250.

Den 4den. HAZARD van SIMON, aan A. BASSIE, van de helft van het Huis en Erf aan de *Weidestraat*, Lr. D. Nº. 247.

Den 5den. J. G. PIETZCKER, nom ux., aan M. E. HOGSHARD, van de Opstalten van het vererfpacht Erf aan de *Wagenwegstraat*, Lr. D. Nº. 108.

Den 9den. U. WILKENS privé en qq., aan J. H. P. KENSWIL, van den Grond *Vriesenburg*, gelegen in *Perica*.

Den 13den. M. J. GELDERLIN, als Erfgenaam van LOURENS LOUIS GELDERLIN, welke is geweest Testamentaire Erfgenaam zijner Moeder wijlen PLANTINA VICTORINA SONCRIS, aan JANSIE van SAMUEL van HEIJSVLIET, voor hare minderjarige Kinderen LAMBERTUS SONCRIS, CHARLES EDWARD SONCRIS en ELISA LAURENSIA SONCRIS, van de helfte in het Huis en Erf aan de *Nieuwe Keizerstraat*, Lr. D. Nos. 217 en 218.

Idem. JACOB BENJAMIN DE VRIES, aan ANDRESA van SOESMAN, van het Huis en Erf aan de *Graven- of Soldatenstraat*, Lr. D. Nº. 64.

Paramaribo, 13 November 1835.

WENTHOLT.

(42154) Mijn hartelijk geliefde Man, den Heer HENDRIK GOUDMAN, wierd mij heden namiddag, ten *half vier* uren, in den ouderdom van 37 jaren, 4 maanden en 1 dag, en na eene genoegelijke vereeniging van *achttien* jaren, door den Dood ontrukt.

Een langdurig en smertelijk lijden, maakte aan zijn, voor mij, mijner beide nog jeugdige Kinderen en verdere betrekkingen zoo dierbaar leven, een einde! hij is voor ons niet meer! doch alleen de Godsdienst, Gods ondoorgrondelijke wijze beschikkingen en beter weten, sterke ons zoo wij hopen, in deze voor ons zoo zware slag! te wel overtuigd zijnde, van de deelneming in een zoo treurig sterfgeval, van ieder weldenkende, die met deszelfs inborst en edele handelingen bekend is.

Paramaribo den 11 November 1835.

De Weduwe H. GOUDMAN, geboren BLEIJ.

(42119) Heden overleed tot onze bitterste droefheid, de Vrije APO van SAMSON, in den ouderdom van *zes en zeventig* jaren. Ieder die met hare deugden bekend was zal gevoelen hoe smartelijk dit verlies voor ons is. De ontmoeting hier namaals, zij echter onze eenige troost.

Dienende deze tot algemeene kennisgeving aan Vrienden en Bekenden, en verzoeke van rouwbeklag verschoond te blijven.

Paramaribo, den 12 November 1835.

JOSEPH ELKAN LEVIJ en mun. ux.

(37406) Kapt. L. HUS, voerende het Schip *de Jonge Arie*, voornemens zijnde tegen den 15den December e. k., naar *Rotterdam* te vertrekken; — heeft nog ruimte overig voor eenige vaten SUIKER, welke in *Rotterdam* of *Amsterdam* kunnen afgeleverd worden. — Adres bij JOHN GARDNER & Co.

Paramaribo den 16 November 1835.

(41160) M. A. KEIJSER, zal op Donderdag den 19den dezer, om 9 uren 's morgens, verkoopen: Een partij Stukgoederen, waaronder 8, 9 en 10/4 Cambricks, om verkoop rekening te sluiten. En op Vrijdag den 20sten; Provisien, Stukgoederen, Wanen Kopie Planken, van den Houtgrond *Hanover*.

SCHEPEN IN LADING.

Naar Amsterdam:

Het Schip *Elisabeth*, Kapt. J. H. Brand. — Adres bij *Gebrs. Reijne*.

Het Schip *Leonidas*, Kapt. B. M. Corbierre. — Adres bij *L. D. J. van Bemmel*.

Het Schip *Surinama*, Kapt. R. van der Meij. — Adres bij *J. L. Gellée*. — Sluit MORGEN.

Het Schip *Astrea*, Kapt. J. A. de Leng. — Adres bij *J. L. Gellée*. — Sluit ult. November.

Het Schip *Jeannette*, Kapt. T. Bodeman. — Adres bij *M. M. Curiel*.

Het Schip *Remcke*, Kapt. J. J. Oltmans. — Adres bij *C. Reelfs*.

Het Schip *Catharina*, Kapt. K. M. Hillen. — Adres bij *Degenhard en Kramer*.

Naar Rotterdam.

Het Schip *de jonge Arie*, Kapt. L. Hus. — Adres bij *Gebrs. Reelfs*.

Ter Drukkerij van FUCHS & Co.